

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 21.02.1996
KOM(96) 67 slutlig

MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN

**"ATT INFÖRLIVA JÄMSTÄLLDHETEN
MELLAN KVINNOR OCH MÄN
I GEMENSKAPENS
HELA POLITIK OCH I SAMTLIGA INSATSER"**

I. INLEDNING

1. Förutsättningar

Jämställdheten mellan kvinnor och män är numera obestriddligen erkänd som en grundläggande princip för demokrati och människorespekt.

Att överföra denna princip i rättsordningen och i praktiken utgör dock en avsevärd utmaning för samhällen som länge präglats av bristande jämställdhet. Både i industri- och i utvecklingsländerna kvarstår uppenbara orättvisor mellan kvinnor och män.

Utmaningen består i att bygga upp ett nytt kompanjonskap mellan kvinnor och män för att säkerställa att båda grupperna fullt ut och på lika villkor kan delta inom alla områden. Båda grupperna skall också dra nytta av framstegen på ett rättvist sätt. En sådan omvälvning kräver inte bara framsynt lagstiftning utan även en i grunden kulturell förändring av individuellt beteende och kollektiva attityder och vanor, samt att en bestämd politik förs som grundas på ett så brett engagemang som möjligt.

För Europeiska unionen består utmaningen i att bygga upp detta nya kompanjonskap mellan kvinnor och män samtidigt som man tar hänsyn till medlemsstaternas olika historia och kultur. Det gäller att dra nytta av dessa historiska och kulturella skillnader för att utarbeta ett europeiskt synsätt på jämställdhet med plats för mångfald och humanism. Detta synsätt tjänar som utgångspunkt för åtgärder både inom gemenskapen och i resten av världen.

Unionens arbete i denna riktning är en logisk följd av den aktiva roll unionen spelade vid Förenta nationernas senaste konferens i Peking, särskilt när det gällde att utarbeta konferensens slutdokument och dess handlingsplan.

I detta sammanhang är det viktigt att främja jämställdheten mellan kvinnor och män i samtliga insatser och i all politik på alla plan. Detta är vad man kallar "mainstreaming"-principen, som antagits av gemenskapen. Vid Peking-konferensen påmindes om den grundläggande betydelse denna princip har. Det gäller att inte begränsa ansträngningarna för att främja jämställdheten till specifika åtgärder till förmån för kvinnor, utan att uttryckligen innefatta samtliga insatser och all allmän politik med sikte på jämställdheten, genom att när de utformas, på ett aktivt och väl synligt sätt, ta hänsyn till deras möjliga effekter på kvinnors och mäns respektive situation ("jämställdhetsaspekten"). Detta innebär att man systematiskt måste fråga sig vilka möjliga effekter på kvinnors och mäns situation som åtgärder och politik kan ha. Man måste ta hänsyn till dessa effekter när åtgärder och politik utformas och genomförs. Utvecklingspolitiken, arbetsorganisation, valen som görs inom transportpolitiken eller för att bestämma skoldagens längd osv. kan ha betydande effekter som slår olika för kvinnor och män. Dessa effekter bör i sådana fall tas med i beräkningen för att i större utsträckning bidra till jämställdhet mellan kvinnor och män.

Ett jämställt deltagande av kvinnor och män är en nyckelfråga för en varaktig utveckling och en symbol för samhällets politiska mognad. Demokratin medför kvinnors frigörelse, och denna är omvänt en garanti för demokratin. Att ta itu med denna utmaning kan bli en del av gemenskapens arbete för nästa århundrade. Genom att beslutsamt åta sig att ta hänsyn till vad kvinnor respektive män prioriterar och situation inom all politik och samtliga insatser skulle gemenskapen visa den vikt den tillmäter demokratin och den uppmärksamhet den ägnar de frågor som är viktiga för medborgarna. De europeiska länderna skulle dessutom på så sätt kunna ge ett framsynt svar på de omvälvningar inom befolkningsutvecklingen och familjen som de står inför. Dessa omvälvningar gör, med hänsyn till befolkningens åldrande, kvinnornas yrkesverksamhet till en avgörande fördel för ekonomin. Denna fördel måste tillvaratas för att de mänskliga resurserna skall utnyttjas optimalt.

2. Det som hittills uppnåtts

Gemenskapen har allt sedan den upprättats erkänt principen om lika lön för kvinnor och män. Med utgångspunkt från denna princip har gemenskapen upprättat ett enhetligt juridiskt system som avser att säkerställa lika rättigheter gällande sysselsättning, yrkesutbildning samt, i stor utsträckning, social trygghet.

För att främja den faktiska jämställdheten har gemenskapen sedan 1980-talet genomfört särskilda handlingsprogram. Dessa program har haft begränsade budgetmedel till sitt förfogande, men har ändå haft en betydande stimulanseffekt. Inom ramen för dessa program har stöd givits till positiva åtgärder och pilotprojekt som vidgat gemenskapens åtgärdsområde vad gäller att förena familjelivet med yrkeslivet, för kvinnornas deltagande i beslutsfattande, för ett ökat kvinnligt deltagande i det ekonomiska livet och i sysselsättningen. Gemenskapen har på så sätt genom åren främjat uppkomsten av komplexa nätverk av aktörer som verkar för jämställdhet, vilka inbegrips i en europeisk dynamik men också företräder medlemstaternas kulturella mångfald. Gemenskapen har också uppmuntrat de ansträngningar som gjorts av organisationer som är engagerade i jämställdhetsfrågor. På detta sätt har gemenskapen bidragit till att fastställa bra metoder och främjat utformandet av möjliga riktlinjer för samordnade åtgärder för att främja jämställdheten. Detta har skett över gränserna för motsägelserna mellan olika synsätt på hur kvinnornas sak skall främjas.

Gemenskapen har också fortsatt att stärka kvinnornas ställning och undanröja obalansen mellan kvinnor och män genom sin dialog med tredje länder. Detta har särskilt skett genom gemenskapens politik för utvecklingssamarbete samt dess åtgärder för att främja och värna om de mänskliga rättigheterna¹. Ett systematiskt hänsynstagande till könsrelaterade frågor ingår redan i gemenskapens politik för utvecklingssamarbete sedan några år tillbaka.

---

¹ Se kommissionens meddelanden om integrering av könsfrågor i utvecklingssamarbetet (KOM(95) 423 slutl., 18.9.1995) och om yttre aspekter på politiken för de mänskliga rättigheterna (KOM(95) 567 slutl., 22.11.1995)

11153 124 100700500 000 000

Med stöd av det som redan uppnåtts inom gemenskapens lagstiftning och den erfarenhet och legitimitet som uppnåtts genom de program och nätverk som fått gemenskapens stöd, har man på den internationella scenen aktivt kunnat bidra till att stärka kvinnans roll och att främja jämställdheten. Gemenskapen spelade en avgörande roll i de framsteg som uppnåddes vid Förenta nationernas konferenser i Wien, Köpenhamn, Kairo och senast vid Peking-konferensen. Den dynamik och det engagemang som den senaste konferensen gav upphov till, och som konkretiserades i handlingsplanens åtaganden, påkallar fortsatta åtgärder från gemenskapen.

Kommissionen för också sedan flera år tillbaka en jämställdhetspolitik vad gäller sin egen personal.

Gemenskapens åtgärder för jämställdhet mellan kvinnor och män framstår i sin helhet både som betydande och blygsamma. Åtgärderna har varit betydande med hänsyn till att den rättsliga grunden är mycket snäv, eftersom den ger gemenskapen särskild behörighet endast vad gäller lika löner (artikel 119 i fördraget). Således måste i de flesta fall medlemsstaterna enhälligt besluta om de förslag som inte gäller detta begränsade område. Åtgärderna har också varit betydande med tanke på de resultat som uppnåtts trots de små ekonomiska medel som särskilt avsatts för främjandet av jämställdhet. Åtgärderna har dock varit blygsamma med tanke på hur mycket som står på spel och de förväntningar detta ger upphov till, och med tanke på de medel som skulle kunnat tas fram redan tidigare om jämställdheten hade erkänts som ett övergripande prioriterat mål för gemenskapens politik. Visserligen bidrar ett stort antal av gemenskapens insatser, åtminstone på ett indirekt sätt, till kvinnornas frigörelse, till exempel genom att på ett allmänt sätt främja monetär stabilitet, ekonomisk tillväxt, sysselsättningsutveckling, den fria rörligheten osv. Men dessa insatserns positiva effekter på kvinnornas situation är ofta diffusa och ibland osäkra.

Europeiska rådet underströk vid sina möten i Essen, Cannes och Madrid att främjandet av jämställdhet mellan kvinnor och män, tillsammans med kampen mot arbetslösheten, var en prioriterad uppgift för unionen och dess medlemsstater. Man bör således på ett bestämt sätt fortsätta att förstärka de åtgärder som hittills vidtagits. Kommissionen har för avsikt att aktivt bidra till de ansträngningar som krävs, och i detta syfte använda sig av gemenskapens politik inom alla områden. Den har föreslagit ett nytt handlingsprogram för jämställdhet (1996-2000)² som bör göra det möjligt att stifta nya lagar, att i praktiken utveckla "mainstreaming"-principen samt att stödja och spela en ledande roll inom ramen för specifika åtgärder för att främja jämställdhet. Kommissionen har förberett detta program genom ett mycket brett samrådsförfarande. Denna process kommer att fortsätta genom arbetet inom den rådgivande kommittén för lika möjligheter för kvinnor och män, vars sammansättning och roll anpassats för detta syfte³. Helt nyligen antog rådet ett beslut

---

² Se KOM(95) 381 slutl., 19.7.1995 Gemenskapens fjärde medelfristiga handlingsprogram för jämställdhet mellan kvinnor och män (1996-2000).

³ Kommissionens beslut av den 19 juli 1995, EGT nr L 249, 17.10.1995.

om att detta program skall inrättas. Programmet har dock fått mindre budgetmedel än vad kommissionen föreslog⁴.

3. Att använda sig av hela gemenskapspolitiken

Insatserna för att främja jämställdheten kräver en framåtsträvande inställning, vilket förutsätter att man erkänner den kvinnliga och den manliga identiteten och att det finns en vilja att inrätta en balanserad fördelning av ansvaret mellan kvinnor och män. Denna inställning kräver att kvinnorna, och även männen, engagerar sig aktivt, och samtidigt att deras respektive ansvar tillvaratas. Främjandet av jämställdhet kan inte begränsas till en strävan efter statistisk jämvikt. När det gäller att främja en varaktig utveckling av föräldrarollen, familjernas struktur, institutionernas arbetssätt, olika former av organisation av arbete och tid osv., gäller jämställdheten inte bara kvinnorna, deras självförverkligande och självständighet, utan även männen och samhället i sin helhet. För samhället kan jämställdheten vara en drivande kraft för framsteg och en garanti för demokrati och mångfald. Detta gäller såväl i Europa och industriländerna som i utvecklingsländerna.

Att främja jämställdheten mellan kvinnor och män innebär således inte bara att vidta positiva åtgärder som koncentreras på kvinnorna, till exempel för att underlätta deras tillträde till undervisning, yrkesutbildning eller sysselsättning. Det innebär också åtgärder som syftar till att anpassa samhällets funktionssätt till de krav som en bättre rollfördelning mellan män och kvinnor ställer: till exempel genom att anpassa arbetsorganisationen för att hjälpa såväl kvinnor som män att förena yrkesliv med familjeliv, eller genom att uppmuntra en mångsidig verksamhet i utvecklingen på det lokala planet för att kunna erbjuda flexibla sysselsättningsmöjligheter. Även denna åtgärd gäller både kvinnor och män. Andra åtgärder kan vara att garantera faders rättigheter på samma sätt som mödrars, för att båda grupperna skall kunna förväntas utöva sitt ansvar och sina plikter helt och fullt, eller att förnya det sociala trygghetssystemet så att tendensen att individualisera rättigheterna inbegrips i den kollektiva solidariteten.

Att systematiskt ta hänsyn till skillnaderna när det gäller kvinnors och mäns villkor, situationer och behov i all gemenskapspolitik och samtliga gemenskapens insatser är den riktlinje som "mainstreaming"-principen följer, och som kommissionen antagit. Det gäller alltså inte bara att ge kvinnor bättre tillgång till gemenskapens program och fonder, utan även att utnyttja rättsliga instrument, finansiella medel samt gemenskapens analys- och initiativförmåga, för att på samtliga områden bereda plats för målsättningen att bygga upp ett balanserat förhållande mellan kvinnor och män. Med denna inställning är det nödvändigt och viktigt att grunda jämställdhetspolitiken på en solid statistisk analys av kvinnors och mäns situation på olika områden i livet och de förändringar som sker i samhället.

Detta globala och övergripande synsätt kräver särskilda ansträngningar. Därför har kommissionen, under sin ordförandes ansvar, inrättat en grupp bestående av ledamöter av

---

⁴ Beslut av den 21 december 1995.

[REDACTED]

kommissionen som fått i uppdrag att stimulera arbetet med dessa frågor och att ansvara för att jämställdheten mellan kvinnor och män blir en uppgift för gemenskapens samtliga insatser. Förberedelserna och uppföljningen av arbetet har anförtrots en grupp bestående av representanter från olika enheter inom kommissionen. Denna grupp har samlat information om pågående och planerade initiativ för att påvisa möjlig samverkan och nödvändigt samarbete.

Detta meddelande är resultatet av denna analys. Det består av följande två delar:

- Första delen behandlar vad gemenskapen hittills uppnått och framtida perspektiv på gemenskapsinsatser inom sex områden: sysselsättning och arbetsmarknad, kvinnliga företagsledare och medhjälpande makar i små och medelstora företag, utbildning och fortbildning, individuella rättigheter, yttre relationer samt information. I anslutning till dessa sex områden behandlas kommissionens personalpolitik.
- Andra delen behandlar strukturfondernas roll. De är gemenskapens huvudsakliga finansiella instrument och dess insatser berör flera av dessa områden.

Denna analys innefattar säkerligen inte alla åtgärder genom vilka gemenskapen kan bidra till ökad jämställdhet. Den ger dock en helhetsbild. Enligt denna bild bör gemenskapens olika insatser bli mer enhetliga och komplettera varandra bättre. Bilden bekräftar att samarbetet mellan kommissionens olika enheter redan har börjat.

II. VAD GEMENSKAPEN UPPNÅTT OCH FRAMTIDA PERSPEKTIV PÅ INSATSER GÄLLANDE JÄMSTÄLLDHET

1. Sysselsättning och arbetsmarknad

Sysselsättningen är ett av nyckelområdena för jämställdheten. Möjligheten till arbete är en grundläggande del av kvinnans frigörelse. Arbetstillfällenas beskaffenhet samt arbets- och lönevillkor är betydelsefulla indikatorer på - hittills otillräckliga - framstegen gällande jämställdhet.

Ur denna synvinkel har situationen förbättrats, åtminstone för de nya generationernas högutbildade kvinnor, som i större utsträckning fått tillträde till arbete på hög och medelhög nivå, särskilt inom den offentliga sektorn, undervisningen och sjukvården. Denna utveckling har ökat skillnaderna mellan olika grupper bland kvinnorna. På arbetsmarknaden dominerar dock fortfarande bristen på jämställdhet och den yrkesmässiga könsuppdelningen. Allt fler kvinnor arbetar inom den administrativa sektorn och tjänstesektorn. De flesta osäkra arbetstillfällen och deltidsarbeten innehas av kvinnor. Det är av dessa skäl som de flesta arbetstillfällen som skapats de senaste åren gällt kvinnliga arbetstagare.

Kvinnornas arbetskraftstal har ökat, och två av fem arbetstillfällen i genomsnitt innehas av kvinnor inom Europeiska unionen. Kvinnornas situation när det gäller sysselsättningen varierar dock mycket mellan olika medlemsstater, särskilt vad gäller det relativa arbetskraftstalet, antalet arbetstagare som arbetar deltid samt andelen arbetslösa.

Gemenskapen har spelat en drivande roll när det gäller att främja jämställdheten ur sysselsättningssynpunkt, särskilt genom de direktiv som i den europeiska rättsordningen infört likabehandling i yrkeslivet och, i stor utsträckning, vad gäller social trygghet.

De handlingsprogram för jämställdhet som genomförts sedan 1982 har främjat undersökningar, försök och debatt om vilken politik som är den mest fördelaktiga för att främja jämställdhet på sysselsättningsområdet. Detta har särskilt skett genom att utveckla positiva åtgärder, insatser för att göra det möjligt att förena familjeliv med yrkesliv och genom att främja kvinnliga företagare och utveckling på det lokala planet. Handlingsprogrammen har uppmuntrat genomförandet av pilotinsatser som strukturerats i transnationella nät.

Strukturfonderna, särskilt Europeiska socialfonden, ger sedan länge ett betydande ekonomiskt stöd till åtgärder för att främja kvinnors yrkesutbildning och sysselsättning. Detta stöd behandlas under avsnitt III i detta meddelande.

Förutom insatserna inom ramen för strukturfonderna avser kommissionen att fortsätta de ansträngningar som gjorts enligt följande två riktlinjer:

- Det är viktigt att fortsätta bygga upp en rättslig ram för jämställdheten, bland annat genom direktiv eller genom avtal som skulle kunna slutas mellan arbetsmarknadens parter om arbetstidens flexibilitet, bevisbördan och initiativ gällande barn tillsyn, arbete från bostaden, lika lön samt individualisering av rätten till social trygghet. Det bör understrykas att ett första avtal slutits mellan arbetsmarknadens parter inom ramen för det sociala protokollet, gällande möjligheterna att förena familjeliv med yrkesliv.
- Kommissionen avser att rationalisera och på ett bättre sätt integrera stödåtgärderna vad gäller undersökningar och pilotprojekt som gäller kvinnliga företagare, möjligheterna att förena familjeliv med yrkesliv samt en icke könsuppdelad arbetsmarknad. Det är en av målsättningarna i det nya jämställdhetsprogrammet som nyligen antagits. Beträffande sysselsättningen gäller det allmänt sett att göra detta program till ett underlag för att utbyta erfarenheter och att stimulera till analys och debatt. Detta skall ske i samverkan med medlemsstaterna och i förhållande till det tankearbete och de sysselsättningsinsatser som följt på Europeiska rådets möten i Essen, Cannes och Madrid. Ökade ansträngningar för att främja jämställdheten i fråga om sysselsättning är en av de riktlinjer som Europeiska rådet kom överens om i Madrid. I detta sammanhang kan frågor om arbetsorganisation, aktiv arbetsmarknadspolitik, nya sysselsättningskällor osv. nämnas såsom varande relevanta. Dessa frågor är föremål för detta tankearbete och dessa åtgärder.

2. Kvinnliga företagsledare och medhjälpande makar i små och medelstora företag

Kvinnorna spelar en viktig roll för att leda och administrera små och medelstora företag. För det första är de ofta företagsledare. Bland unionens 16 miljoner små och medelstora företag (beräknat på tolv medlemsländer) sköts mellan 20 och 30 % av kvinnor. Dessutom startas 25 till 35 % av de nya företagen av kvinnor. För det andra är många kvinnor medhjälpande maka till företagsledaren. I 60 till 80 % av de små och medelstora företagen arbetar företagsledarens make med administrativa uppgifter. Han eller hon är, officiellt eller i praktiken, företagsledarens närmaste medarbetare eller till och med på samma nivå som han. Det är ett allmänt erkänt faktum att ju mer en medhjälpande make engagerar sig i företagets verksamhet, desto större är utsikterna för detta företag att fortsätta sin verksamhet. Dessutom, inom vissa områden, kompletterar de båda makarna varandra inom verksamheten. Detta gäller till exempel inom fiskesektorn, och även på landsbygden där 10 % av egenföretagarna inom jordbruket är kvinnor. Lantbrukarnas hustrur deltar också aktivt för att utveckla turismen på bondgårdarna samt lokal service.

Kvinnliga företagsledare och medhjälpande makar måste ta itu med olika svårigheter och krav.

- Bristande utbildning för företagsledaryrket, när företaget startas och under dess första år.
- Brist på erkännande i den ekonomiska omgivningen, särskilt när det gäller möjligheter att få lån, och en konstant brist på eget kapital.
- Problem att förena familjelivet med yrkeslivet.
- Svårigheter att få tillgång till informationskällor.
- Avsaknad av eller bristfälligt erkännande av ställningen som medhjälpande make.

Kommissionens företagspolitik gäller alla sektorer och alla företagsledare, såväl män som kvinnor. Den syftar särskilt till att uppmuntra en miljö som främjar initiativ och utveckling av företag, särskilt små och medelstora företag, och som förbättrar deras finansiering och underlättar deras integration på den inre marknaden.

Det finns dock speciella åtgärder, med begränsade budgetresurser, för att främja kvinnliga företagsledare och medhjälpande makar. Man kan nämna initiativen som gäller utbildning, stödet för att inrätta nätverk (till exempel stödet för inrättandet av ett europeiskt förbund för medhjälpande makar), finansiering av insatser som görs av kvinnoföreningar inom ramen för den sociala ekonomin, osv. Dessutom ger kommissionen finansiellt och organisatoriskt stöd till konferenser som direkt behandlar ämnet kvinnliga företagsledare och medhjälpande makar (Tessaloniki i mars 1994, Paris i juni 1995, Barcelona i november 1995). Inom ramen för strukturfondsåtgärderna och bland annat gemenskapens initiativ (Leader, Ile, Now, Adapt, Pme...) finns också ett antal åtgärder som kan främja kvinnliga företagsledare och medhjälpande makar.

Man bör också påminna om direktiv 86/613 om likabehandling av kvinnor och män med egen rörelse. Detta direktiv har dock haft ganska litet inflytande, eftersom det bara föreskriver blygsamma skyldigheter.

För framtiden planeras en förstärkning av åtgärderna till förmån för kvinnor i små och medelstora företag, bland annat genom förbättring av flexibiliteten i arbetet och av yrkeskompetensen (användning av telematik inbegripen), bättre lånemöjligheter samt bättre möjligheter att få tillgång till information och rådgivning.

Till följd av konferenserna om kvinnliga företagsledare och medhjälpande makar håller kommissionen för närvarande på att fastställa de prioriterade åtgärder som skall ingå i det fleråriga handlingsprogrammet för små och medelstora företag (1997-2000). Dessutom kommer flera initiativ att tas för att få bättre kunskap och sprida kunskap om kvinnliga företagsledares och assisterande företagsledares situation (som kommer att behandlas i ett särskilt kapitel i årsrapporten från det europeiska observationsorganet för små och medelstora företag), samt de medhjälpande makarnas situation (inventering av utbildningsåtgärder). Samarbetet mellan olika enheter inom kommissionen kommer att förstärkas för att öka hänsynstagandet till kvinnliga företagsledares och medhjälpande makars behov i utbildningsprogrammen (Leonardo de Vinci) och i strukturfondernas initiativ. Samarbetet med Euro-info-centrumen vid kommissionens informationskontor kommer också att förstärkas. Vad gäller direktivet 86/613 som nämnts ovan, kommer kommissionen att, efter samråd med berörda parter, föreslå ett reviderat direktiv för att ta itu med problemen på ett bättre sätt.

3. Utbildning och fortbildning

Utbildning och fortbildning är kraftfulla redskap för kvinnornas frigörelse, även om de inte är tillräckliga för att säkerställa en yrkesmässig integrering av kvinnor på samma villkor som för männen. En ökad utbildningsnivå bland kvinnorna bidrar dessutom till att öka värdet av de mänskliga resurserna, vilket främjar konkurrenskraft och tillväxt. Man kan se det som ett slöseri med mänskliga resurser att motstånd mot eller hinder för att erkänna kvinnors kompetens och deras bidrag till utvecklingen envist kvarstår på arbetsmarknaden och inom arbetets organisation. Dessutom kan utbildning och fortbildning förbereda en attitydförändring och på ett betydande sätt påverka det sociala och yrkesmässiga förhållandet mellan kvinnor och män, för att möjliggöra en utveckling av deras respektive roller och på så sätt främja möjligheten att förena familjeliv med yrkesliv för såväl kvinnor som män.

Kvinnornas situation vad gäller utbildning och fortbildning har betydligt förbättrats. Betydande ansträngningar måste dock göras för att öka kvinnors kompetens och underlätta deras möjligheter dels att få ett arbete, dels att återgå till arbetslivet efter en tids avbrott. Det faktum att de sociala och kulturella modellerna och stereotyperna från förr består gör dels att kvinnornas val när det gäller utbildning och yrke inte är tillräckligt varierade, dels att de inte anförtros arbete på beslutsnivå i samma utsträckning. Kvinnor väljer sällan vetenskapliga eller tekniska områden, ny teknik eller förvaltning, utan vänder sig (på grund av tycke, självkritik eller bristande information) mot vad som anses som

[REDACTED]

kvinnoyrken. Dessa yrken kan ibland göra det lättare att förena yrkesliv med familjeliv, men gör det svårare att välja vissa utvecklingsvägar för att få ett arbete på beslutsfattarnivå, starta ett företag osv. I detta sammanhang kan utbildning och fortbildning bidra till ökad jämställdhet genom att göra berörda aktörer uppmärksamma på vikten av att bredda valmöjligheterna genom att stödja de kvinnor som väljer mindre vanliga alternativ samt de som behöver en ny chans eller stöd för att omvandla ett osäkert arbete till ett steg på vägen mot integrering, och mer allmänt genom att främja attitydförändringar i arbete och yrkesliv.

En särskild fråga gäller att högre värdesätta yrken som anses som kvinnoyrken. Detta gäller särskilt läraryrket, med tanke på det stora ansvar lärarna har vad gäller möjligheterna för anpassning till arbetsmarknaden i framtiden, samt de stora samhällsfrågorna (exempelvis miljön).

Vad gäller yrkesutbildning består gemenskapsinsatserna till stor del av ett massivt finansiellt stöd som i detta avseende kommer från Europeiska socialfonden, som bland annat ger stöd för insatser till förmån för kvinnor. Initiativet Now har naturligtvis inneburit en ny betydelsefull inriktning på detta område.

Vad gäller utbildning har gemenskapsinsatserna gett stöd till att utveckla transnationella projekt som dels syftar till att medvetandegöra, dels till fortbildning av alla aktörer på utbildningsområdet (lärare, elever eller studenter, föräldrar, pedagogisk personal), dels till att utarbeta lämpligt pedagogiskt material vad gäller jämställdheten för att medverka till en tidigare attitydförändring på arbetsmarknaden.

Dessutom har de särskilda programmen gällande eftergymnasial utbildning (Erasmus, Comett, Lingua) och grundutbildning och fortbildning (Eurotechnet, Petra och Force) bidragit till denna målsättning. Detta gäller även det program för utbildning och rörlighet som startats för forskare. Oftast har dock kvinnornas deltagande i dessa olika program helt enkelt endast återspeglat deras deltagande på arbetsmarknaden i allmänhet.

Programmen Sokrates (grundutbildning), Leonardo da Vincit (yrkesutbildning) och Ungdom för Europa har utformats för att konsolidera och rationalisera yttre åtgärder gällande utbyten och pilotprojekt. Dessa program inbegriper jämställdheten antingen som en särskild målsättning (Leonardo da Vincit), antingen som ett tilläggskrav för att få ta del av programmets samtliga delar (Sokrates, Ungdom för Europa). Inom programmet Leonardo da Vincit ges särskild uppmärksamhet åt kvinnor som börjar arbeta igen efter ett uppehåll, samt åt de verksamhetsområden där kvinnor är underrepresenterade. Programmet inbegriper dessutom den verksamhet som tidigare beskrivits av Iris-nätet gällande kvinnors yrkesutbildning. Dessutom uppmuntras de som ansvarar för projekten att ta hänsyn till jämställdhetsfrågan som ett grundläggande inslag i alla utbildningsåtgärder.

Vid sidan av dessa program har gemenskapen stöttat och stöder olika utbildningsåtgärder, ibland bara tillfälligt under olika budgetrubriker eller vad gäller insatser för forskning, stöd åt små och medelstora företag osv.

Idén om ett livslångt lärande utgör grundstommen i de nya programmen, och mer allmänt sett, för gemenskapens insatser på utbildningsområdet. Denna grundtanke innefattar en bättre framtida samverkan och komplementaritet mellan programmen (Sokrates och Leonardo da Vinci) samt mellan dessa program och andra gemenskapsinsatser som delvis gäller utbildning (strukturfonderna: "mainstreaming" och initiativen Adapt och Emploi, särskilt Now-programmet, och forskning). Uppföljningen och utvärderingen av programmen samt förberedelsearbetet för en vitbok om utbildning utgör ett betydande bidrag på detta område till den övergripande strategi som kommissionen föreslår i sitt nya jämställdhetsprogram.

4. Individuella rättigheter

Vid Pekingkonferensen bekräftades erkännandet av principen om att kvinnors och flickors grundläggande rättigheter är omöjliga att skilja från de grundläggande mänskliga rättigheterna.

Gemenskapen har för sin del bidragit till viktiga framsteg vad gäller erkännandet av dessa rättigheter. Den europeiska jämställdhetsmodellen utgör en unik samling kunskaper, lagar, institutioner och metoder som gett kvinnorna formella rättigheter och fått deras ställning att utvecklas inom Europeiska unionen. Det är viktigt att ge informationen om dessa rättigheter en bred spridning. Dessutom kan man förvänta sig förbättringar inom följande specifika områden:

- **Kampen mot våld mot kvinnor**

Vad gäller kampen mot våld mot kvinnor inom och utanför unionen borde hänsynstagandet till jämställdhetsaspekten i gemenskapens program göra det möjligt att förbättra och stödja åtgärder av följande slag:

- Organisering och finansiering av informationskampanjer riktade till allmänheten om problem gällande våld mot kvinnor.
- Medicinskt och psykologiskt stöd samt andra typer av vård av kvinnor som utsätts för våld.
- Utvecklande eller start av program för att utbilda rättsväsendets personal, personal inom medicinsk och social verksamhet, lärare samt polisen gällande dessa frågor.

- **Kvinnliga flyktingar**

Som en följd av rådets resolution om rättsliga och inrikes frågor av den 20 juni 1995 om minsta möjliga garantier som skall erbjudas vid asylförfaranden inom unionen, undersöker nu kommissionen möjligheten att anta regler för att ta itu med de särskilda problem som kvinnliga flyktingar möter.

Vad gäller kvinnliga flyktingar utanför unionen bör åtgärder vidtas för att så långt som möjligt säkerställa deras säkerhet och integritet. Dessutom bör de medverka när de projekt och program för stöd som riktas till dem utformas, genomförs och

följs upp, för att man på bästa sätt skall kunna ta hänsyn till deras specifika behov.

- Kampen mot människohandel

På detta område bör en integrering av jämställdhetsaspekten möjliggöra följande:

- Att utforma lagstiftningen för att motverka "sexturism" och människohandel, särskilt handel med kvinnor inom prostitutionsnätverk.
- Att anta lämpliga åtgärder för att utarbeta program för att återföra offren för denna handel till ett normalt samhällsliv (rättsligt stöd, vård, samarbete med icke-statliga organisationer, utbildning som syftar till återanpassning).

Kommissionen har tagit initiativ till ett seminarium och en konferens om de insatser som skulle kunna göras inom unionen, för att ge ett utkast till ett övergripande arbetssätt för att skydda offer för människohandeln (tillfälligt eller permanent uppehållstillstånd, socialt och rättsligt stöd osv.) samt stärka åtgärderna mot de som bedriver denna handel. Närliggande frågor kan också komma att tas upp, som exempelvis ställningen för vissa kvinnogrupper som är särskilt sårbara för övergrepp och utnyttjande av sexuell eller annan karaktär, till exempel invandrarkvinnor med arbetstillstånd som inte gör det möjligt för dem att byta arbetsgivare (tillfällig hemhjälp).

- Andra närliggande teman

Utvecklingen av attityder och levnadssätt har fört med sig ett stort antal olika familjestrukturer och familjebakgrunder. Detta har ökat riskerna för tvister om barnens vårdnad. De svåra situationerna som uppstår till följd av detta blir ibland mer dramatiska och traumatiska på grund av att det på detta rättsliga område inte finns regler för frågor som gäller kompetens, erkännande och verkställande av domar på det familjerättsliga området. Kommissionen föreslår således att Brysselkonventionens tillämpningsområde utsträcks till att gälla familje frågor, eller att en ny konvention om dessa frågor utarbetas.

Man kan också ta upp ett antal problem som särskilt berör medborgare från tredje land och i synnerhet invandrarkvinnor som är bosatta inom gemenskapen. Det gäller till exempel fri rörlighet vid kortvariga vistelser för medborgare i tredje land som är legalt bosatta i en annan medlemsstat. I denna fråga har kommissionen nyligen lagt fram ett förslag till direktiv för rådet (KOM(95) 346 slutlig, 12.7.1995). En unionsmedborgares familjemedlemmar som är medborgare i tredje land - det gäller i regel hustru och barn - erhåller genom förfarandet för familjeåterförening ett avhängigt uppehållstillstånd. Detta innebär att vid skilsmässa eller om mannen förskjuter dem, upphör uppehållstillståndet att gälla. Därför skulle ett personligt uppehållstillstånd efter en skälig bosättningsperiod utgöra en viss juridisk säkerhet och bidra till ett liv oberoende av den person kvinnan flyttat till, när så är tillämpligt.

5. Yttre förbindelser

Kommissionen har aktivt bidragit till världskonferenserna om miljö (Rio de Janeiro, 1992), mänskliga rättigheter (Wien, 1993), befolkning (Kairo, 1994), social utveckling (Köpenhamn 1995) och kvinnor (Peking, 1995). Slutsatserna från dessa konferenser berör på olika sätt främjandet av kvinnor och stärkandet av deras handlingsmöjligheter och självständighet.

Världskonferensen i Peking visade att de ansträngningar som krävs för att uppnå jämställdhet är mycket stora. Konferensen underströk hur olika kvinnors förhållanden är i olika länder, och särskilt att, i en stor del av världen, hinder kvarstår för kvinnors fulla ekonomiska, politiska och sociala frigörelse på områden som den mänskliga individens rättigheter, utbildning och vård, beslutsfattande och tillgång till ekonomiska resurser. Dessutom bekräftades under konferensen det man uppnått i Rio de Janeiro, Kairo och Köpenhamn gällande kvinnornas ovärderliga bidrag till samhällets varaktiga utveckling, både ur ekonomisk och social synpunkt.

Framförallt i utvecklingsländerna finns det stora skillnader vad gäller roller, ansvar, krav, fördelar och prioriteringar, både ekonomiskt och socialt. Politik och program för utveckling som inte tar hänsyn till dessa könsrelaterade frågor riskerar att inte erbjuda kvinnorna några faktiska framsteg och till och med att missgynna dem. För att uppnå verkliga framsteg för kvinnor bör könsrelaterade frågor systematiskt tas med i beräkningen. Det är nyckelfrågor för att uppnå en varaktig utveckling av samhället som helhet. Det är de underliggande riktlinjerna för "jämställdhets-mainstreaming"-principen som sedan flera år tillbaka redan är en del av gemenskapens utvecklingspolitik och av de konventioner och avtal om utvecklingssamarbete med AVS-länderna, länderna i Asien, Latinamerika och i medelhavsområdet. Denna erfarenhet har gjort det möjligt för gemenskapen att utarbeta en samling specifika instrument och interna åtgärder på detta område.

I enlighet med denna politik fäster gemenskapen stor vikt vid att man i projekt och program för utvecklingssamarbete redan på utformningsstadiet särskilt tar hänsyn till kvinnors och mäns specifika behov och prioriteringar, alltmedan man försäkras om att de kan delta i samma utsträckning.

Samtidigt stöder gemenskapen storskaliga program för positiva åtgärder som syftar till att undanröja de största skillnaderna mellan kvinnor och män i utvecklingsländerna, särskilt vad gäller sjukvård och utbildning.

Dessutom finns särskilda program, som till exempel Demokrati och Lien inom ramen för Phare och Tacis, som gör det möjligt att stödja initiativ från icke-statliga organisationer som direkt gäller kvinnor.

I framtiden avser man att fördjupa "mainstreaming"-principen för att ta hänsyn till könsrelaterade frågor i alla insatser vad gäller utvecklingssamarbete med AVS-länderna

[REDACTED]

och med länderna i Asien och Latinamerika samt i medelhavsområdet genom att använda strategier som utformats i det senaste meddelandet om integreringen av könsrelaterade frågor i utvecklingssamarbetet.

6. Att informera och medvetandegöra

För att konkretisera jämställdhetsprincipen är det nödvändigt att införa en kommunikationsstrategi som sammanför kampanjer för att medvetandegöra allmänheten med de informationskampanjer som gäller specifika program, vilka bör riktas till samma målgrupp som programmet i fråga (till exempel medhjälpande makar, kvinnliga jordbrukare, kvinnliga företagsledare osv.).

Kampanjerna riktade till allmänheten bör hjälpa till att ifrågasätta vissa diskriminerande fördomar och stereotyper. De bör rikta sig såväl till kvinnor som till män. Särskild tonvikt kan läggas vid de unga, för vilka insatserna för att informera och medvetandegöra skulle komma som ett stöd eller ett som komplement till utbildningsåtgärder. Dessa insatser bör dessutom anpassas till varje medlemsstats egen kultur.

Hittills har kommissionens kommunikationspolitik i fråga om jämställdhet främst inriktats på speciella målgrupper. Så är till exempel fallet vad gäller en del av de skrifter, symposium och nätverk som stöds av GD V (kvinnor och beslutsfattande, kvinnor och medier etc.), den "workshop" som organiseras av GD XII om kvinnor inom vetenskaplig och teknisk forskning, insatser som gjorts av GD XXIII till förmån för kvinnliga företagsledare och medhjälpande makar osv. Ibland har målgruppen utvidgats till att omfatta samtliga kvinnor ("Europeiska kvinnobrevet" från GD X) eller till samtliga inblandade aktörer (till exempel åtgärderna från GD XXII gällande information om jämställdhet inom utbildningsområdet).

Denna lista av åtgärder visar att allt fler initiativ tas för att främja jämställdheten inom kommissionens verksamhet. Den visar emellertid också att det är nödvändigt att samordna de inblandade enheterna bättre för att kunna inrätta en enhetlig, systematisk och synlig kommunikationspolitik som är anpassad till olika målgrupper.

Det är således lämpligt att, tillsammans med alla berörda parter, utarbeta en kommunikationsplan för jämställdhet. I detta syfte bör en uttömlig inventering utföras av samtliga kommunikationsåtgärder som vidtas av de olika enheterna.

Denna kommunikationsplan kommer dels att omfatta ett övergripande synsätt på information om jämställdhet, dels en tillämpning på olika områden (sysselsättning, utbildning, strukturfonder, samarbete och utveckling osv.) som kommer att konkretiseras i ett förslag till informationsprogram om jämställdhet.

Jämställdhetsaspekten bör integreras i alla de kommunikationsmedel som används till stöd för kommissionens informationspolitik (fastställande av målgrupper, val av teman och form för trycksaker inklusive illustrationer, användning av redskap för opinionsanalys osv.).

Informationens "kvalitet" bör stärkas. Den bör ta hänsyn till skillnader mellan olika kulturer och målgrupper. Kommunikationen på jämställdhetstemat bör breddas från arbetet och det sociala området, till att gälla livets alla delar och de områden där kvinnorna har särskilda intressen, bland annat ny informationsteknik, bioteknik, miljö- och konsumentskydd. På det sistnämnda området, med tanke på kvinnors intresse för att förbättra livskvaliteten, förändra konsumtionsmodeller osv., har deras åsikter genomslagskraft och åtnjuter redan stöd från GD XI genom organisationer och icke-statliga organisationer där de är väl representerade.

Jämställdheten är ett av de teman som kommer att utvecklas inom ramen för initiativet "Citizens First". Detta initiativ är en av de tre högst prioriterade informationsinsatserna som kommissionen valt ut för de kommande två åren.

Parallellt med kvinnodagen den 8 mars bör ett evenemang som riktas till allmänheten göra den allmänna opinionen medveten om dessa frågor. Ett sådant evenemang kan vara en europeisk kvinnodag organiserad runt ett aktuellt ämne. Dessutom bör samtliga de evenemang och möten som går ut i medierna och som gäller gemenskapens politik, program och verksamhet, systematiskt ta hänsyn till att det är nödvändigt att vända sig både till kvinnor och män med deras respektive särdrag.

Samarbetet mellan institutionerna i jämställdhetsfrågan kan främjas genom att stärka samarbetet mellan kommissionens och Europaparlamentets informationsenheter. Detta samarbete kan också utökas till gemenskapens övriga institutioner.

7. Kommissionens personalpolitik

Kommissionen för sedan flera år tillbaka en jämställdhetspolitik beträffande sin personal.

Denna politik har framför allt genomförts genom program för positiva åtgärder. Det andra programmet pågår just nu för perioden 1992-1996. Det syftar dels till att öka antalet kvinnor inom de tjänstekategorier och på de tjänster där de är underrepresenterade, och dels till att främja deras utveckling i arbetslivet genom att ge dem samma möjligheter att göra karriär och att fortbilda sig. Det positiva åtgärdsprogrammet syftar också till att garantera åtgärder för stöd och sociala infrastrukturer som gör det möjligt för alla, kvinnor som män, att förena yrkesmässiga skyldigheter med de inom familjen.

På detta sätt integreras jämställdhetspolitiken automatiskt inom personaladministrationens samtliga områden: rekrytering, karriärsutveckling, planering och fördelning av resurser, social politik samt tjänstemännens rättigheter och skyldigheter. Dessutom finns det inom generaldirektoratet för personal och administration en särskild enhet för jämställdhet, vars uppgift är att samordna tillämpningen av de jämställdhetsplaner som varje generaldirektorat utformar inom ramen för det positiva åtgärdsprogrammet, samt att göra personalen i sin helhet medveten om jämställdhetsfrågan.

Eftersom jämställdheten har beslutats vara en övergripande prioriterad målsättning för gemenskapens politik bör institutionen försäkra sig om att kvinnor i större utsträckning medverkar i alla skeden när de olika generaldirektoratens åtgärder utformas, förhandlas

[REDACTED]

och beslutas. I kommissionens anställningspolitik betonas därför vikten av att rekrytera kvinnor, både när det gäller anställningar i lönegrader på ingångsnivå och med tanke på att i framtiden få fler kvinnor i chefsjänster. Vad gäller lönegraderna på ingångsnivå inom tjänstekategorin A kandiderar nästan lika många kvinnor som män till det årliga uttagningsprovet för biträdande handläggare (A 8). Under senare år har kvinnorna lyckats allt bättre på provet, vilket gjort det möjligt att öka andelen kvinnor som anställs på denna nivå till 27 %.

Med detta synsätt, och inom ramen för de positiva åtgärderna antog kommissionen riktlinjer för anställning och utnämning av kvinnor i samband med anslutningen av tre nya medlemsstater. Om en sådan strategi tillämpas årligen skulle detta leda till en verklig utjämning under kommande år.

III. STRUKTURFONDSINSATSER OCH JÄMSTÄLLDHET

Strukturpolitiken utgör gemenskapens huvudsakliga redskap när det gäller insatser för att utjämna regionala skillnader och för att förbättra sysselsättningsutsikterna och möjligheterna till att återgå till arbetslivet. Skillnaderna i sysselsättningsläge visar sig i proportionen 1 till 10⁵ mellan ekonomiskt integrerade regioner och eftersatta regioner, till exempel sent utvecklade regioner, områden med industriell omställning och missgynnade stadsdelar, landsbygdsområden. Utvecklingen vad gäller befolkningsfördelning och näringslivsverksamhet inom gemenskapen på medellång sikt är också oroande. Tendensen till att de stora städerna blir ännu större och den ökade befolkningstätheten i vissa delar av unionen - medan inlandsregioner eller randområden avfolkas - kräver att åtgärder vidtas för att rätta till detta förhållande. Under sådana instabila förhållanden förvärras kvinnornas situation ytterligare.

I detta sammanhang får ett ökat bidrag från strukturfonderna, Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden och Europeiska utvecklings- och garantifonden för jordbruket stor politisk betydelse för främjandet av jämställdheten. Integreringen av jämställdhetsaspekten i strukturpolitiken svarar i första hand mot ett behov att minska de skillnader som finns mellan kvinnor och män vad gäller antalet sysselsatta i arbetskraften, utbildningsnivå, tillträde till arbetsmarknaden och till beslutsmedverkan. Denna medverkan även i viljan till att främja en varaktig utveckling genom att förena skapandet av arbetstillfällen och tillgångar med livskvalitet och bevarandet av kulturarv och naturresurser.

Att hänsyn skall tas till jämställdhetsprincipen infördes 1993 i de förordningar som reglerar strukturfonderna. Den 22 juni 1994 antog rådet en resolution om främjande av jämställdhet mellan kvinnor och män genom strukturfondsinsatser. På detta område är dock strukturfondernas bidrag fortfarande ganska blygsamma. Därför är det viktigt att fortsätta och intensifiera de insatser som påbörjats för att mobilisera parterna, i första

---

⁵ Arbetslösheten i regionerna varierar mellan 3,4 och 34,7 %.

hand de nationella och regionala myndigheter som ansvarar för utarbetandet och genomförandet av programverksamheten.

1. Programverksamhet 1989-1993

I programverksamheten för 1989-1993 var Europeiska socialfonden den instans som var mest involverad i att främja jämställdheten. De insatser som gjordes i form av allmänna yrkesutbildningsåtgärder och anställningsstöd för unga och långtidsarbetslösa har särskilt gjort det möjligt att förbättra sysselsättningsläget för kvinnor. Det bör noteras att 5 % av Europeiska socialfondens krediter under mål 3 och 4 (dvs. 380 miljoner ecu) särskilt avsattes till insatser till förmån för kvinnor. De andra fonderna (Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska utvecklings- och garantifonden för jordbruket) har på ett mer indirekt och obestämbar sätt medverkat till att jämlikheten har främjats. Först och främst genom deras övergripande utvecklingsstöd och, i förekommande fall, genom finansiering av infrastrukturer på utbildningsområdet och på det sociala området.

Den segregerade arbetsmarknaden och den sociala utslagningen där kvinnorna är de huvudsakliga offren fick kommissionen att redan 1991 sätta igång ett särskilt initiativ, Now (New Opportunities for Women), med ett anslag på 156 miljoner ecu. Detta redskap har gjort det möjligt att förstärka yrkesutbildningen och genom beviljande av direkt stöd uppmuntrat till start av företag. Bland de åtskilliga projekt som fått stöd inom ramen för Now-programmet (1991-1994) har cirka 300 avsett start av små företag och kooperativ. Vissa projekt medvetandegör kvinnor, får dem att träffas och gör dem mer mottagliga för yrkesutbildningserbjudanden. Som exempel kan nämnas förverkligandet av ett centrum för "mottagning-utbildning-anpassning" i en mycket eftersatt stadsdel i Porto. Detta centrum har genom Europeiska regionala utvecklingsfonden försetts med modern hushållsutrustning, vilket saknades i denna stadsdel. Projekt har exempelvis gjort det möjligt att tillfredsställa den lokala gemenskapens vardagsbehov, samtidigt som detta centrum fungerar som ett stödredskap för praktisk utbildning, vilket i sin tur stöds av Europeiska socialfonden.

Det viktigaste bidraget från Now-programmet har varit att sprida insatserna genom att uppbåda ett stort urval av aktörer. De nyskapande åtgärderna i detta initiativ och dess transnationella karaktär, med tanke på införandet av nätverk för spridning av erfarenheter, har gjort att initiativtagarna kan utnyttja nya program, metoder och infrastrukturer som kan användas i stor skala. Med hänsyn tagen till att Now har röjt nya vägar för att samtliga strukturfonder bättre skall ta hänsyn till kvinnor har detta förlängts och förstärkts (360 miljoner ecu för perioden 1994-1999).

Ett flertal goda tillämpningar har likaledes kunnat påvisas inom gemenskapsinitiativ såsom Leader, Interreg eller i pilotprojekt som finansierats under rubriken nyskapande insatser som stöds av fonderna. De utgör konkreta exempel på kopplingen mellan främjandet av jämställdhetsprincipen och den övergripande utvecklingsstrategin.

Gemenskapsinitiativet Leader I (1989-1993) uppmuntrade ekonomisk diversifiering på landsbygden genom stöd till ny verksamhet som kvinnor ansvarade för, till exempel följande:

- I Grekland syftade en insats till att modernisera produktionsstrukturen genom att organisera och stödja hemindustrin. En sammanslutning av kvinnor har haft ansvaret för genomförandet på olika visningsorter och styrt ett centrum för hemindustri och hantverk. Projektet som startades 1990 har gjort det möjligt att vidareutbilda regionens kvinnor för tillverkning av lokala kvalitetsprodukter och hantverksföremål.
- I Förenade kungariket Storbritannien och Nordirland har vissa målgrupper (20 arbetslösa ungdomar, 10 friställda direktörer och ett femtiotal kvinnor som ville starta en rörelse i hemmet) fått starthjälp genom att finansiering har skett av genomförbarhetsundersökningar, kostnader för marknadsföring och säljfrämjande åtgärder, vidareutbildningskurser och utbildning för service i närområdet.

Inom ramen för det program för gränsöverskridande samarbete som finansierats av flera fonder (gemenskapsinitiativet Interreg I) mellan Frankrike och Spanien fick ett trettiotal kvinnor med en genomsnittsalder på 38 år, från en region med hög arbetslöshet på grund av nedgången inom textilindustrin, stöd för ett yrkesprojekt (skapa verksamhet eller söka ett avlönat arbete) genom praktikinsatser, praktik i grannländer och etablering av partnerskap i kompletterande projekt.

Europeiska regionala utvecklingsfondens pilotprojekt (artikel 10) har även gett stöd till insatser för att förbättra stödåtgärderna för kvinnor i syfte att underlätta deras återgång till yrkeslivet eller det sociala livet. Den problematik som undersökts är framför allt förbättring av livsvillkoren.

Inom ramen för en insats för att skapa dynamik i nedgångna stadsdelar har till exempel i Förenade kungariket Storbritannien och Nordirland ett gemenskapscentrum med flera funktioner finansierats. Detta centrum tillhandahåller den utrustning som behövs för detta förnyelseprogram. Detta centrum innefattar en familjeavdelning som tillhandahåller ett fullständigt urval av tjänster, bland annat en speciell daghemsform som möjliggör en återgång till yrkeslivet för åtskilliga unga mödrar.

2. Programverksamhet 1994-1999

Vad gäller nuvarande programverksamhet (1994-1999) är främjandet av jämställdheten en övergripande prioritet för samtliga insatser som stöds av strukturfonderna, tillsammans med en betydande insats för att förstärka samverkans effekterna.

Främjandet av jämställdheten återfinns i alla Europeiska socialfondens programplaneringsdokument, särskilt de som tillhör mål 3, såsom ett prioriterat mål som skall tillämpas övergripande på alla allmänna åtgärder som stöds. I många medlemsstater föreskrivs även särskilda åtgärder i programplaneringsdokumenten för att främja

jämställdheten (inom ramen för mål 3 eller i delen mänskliga resurser i mål 1) för att komplettera det övergripande tillvägagångssättet.

Införandet av begreppet "vägen tillbaka till yrkeslivet", som är ett resultat av erfarenheter som gjorts inom Now-programmet och av de uppmjukade urvalskriterierna för programmen, har gjort det möjligt att utarbeta "paket" i form av individualiserade åtgärder med sikte på inträdande eller återinsättning på arbetsmarknaden. Följaktligen kan samordnade och kompletterande insatser göras av Europeiska regionala utvecklingsfonden vad gäller utrustning och anläggningar, och av Europeiska socialfonden vad gäller driftskostnader.

Kombinerade insatser från Europeiska socialfonden, Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska utvecklings- och garantifonden för jordbruket medverkar även till att satsningar kan göras på åtgärder och anläggningar som gör det möjligt att bättre förena kvinnors yrkesliv med familjeliv (barnomsorg och fritidsaktiviteter, anpassning av kommunikationerna i glest befolkade områden osv.). Insatser som har direkt samband med att utrusta områden där näringslivsverksamhet bedrivs och med att skapa eller upprätthålla sysselsättningen kan vara av direkt nytta för kvinnliga företagschefer och för medverkande makar samt för löntagare i de företag som stöds. I allmänhet berör insatser för anpassning av produktiv verksamhet, lokal utveckling och förbättring av levnadsvillkoren, inte uteslutande kvinnor utan kan ge mer direkta effekt på främjandet av jämlikheten beroende på de kringeffekter dessa insatser skapar.

Gemenskapsinitiativ som till exempel Adapt, Urban I, Leader II, Interreg II) återspeglar även de politiska impulser som har getts till förmån för jämställdheten.

I en fransk stad har sålunda, tack vare gemenskapsinitiativet Urban, tankar kring omsorgen av barn i spädbarnsåldern utmynnat i att det grundats ett centrum som inte endast tar emot barn, utan framför allt hjälper föräldrar att fullt ut spela sin uppfostrande roll i en enkel miljö. I framtiden kommer finansieringen från gemenskapen att göra det möjligt för ensamstående föräldrar med låga inkomster att komma in på arbetsmarknaden genom att det införs former av barntillsyn som är anpassade till yrkesutbildningserbjudanden (enklare former av barntillsyn med utökade öppettider, fler och barntätare familjedaghem osv.)

Liksom på andra områden visar sig det värde som gemenskapen tillför i sammanförandet av olika projekt. De nätverk genom vilka exempelvis initiativen Now och Leader⁶

⁶ Leader II (94/C 180/12) : "... i det befintliga nätverket bör även verksamheten utökas, bland annat genom att införa ett metodredskap, Europeiska observationsorganet för förnyelse och utveckling på landsbygden, vars syfte skall vara att påvisa, beskriva, godkänna och underlätta överföringen av innovationer som införts på landsbygden".

finansieras är i själva verket utomordentliga medel för utbyte av praxis och överföring av erfarenheter och metoder.

Genom det stöd som ges till dessa olika insatser och förstärkningen av gemenskapsinitiativen kan fonderna främja att god praxis påvisas och sprids, samt medverka i samarbets- och integrationsdynamiken i det nya jämställdhetsprogrammet (1996-2000).

3. Framtidsutsikter

Bland de förslag som syftar till att stärka hänsynstagandet till jämställdheten avser man främst att dra så stor fördel som möjligt av den programverksamhet som pågår. Detta kräver särskilt att stora insatser görs för att informera uppföljningskommittéerna samtidigt som insatser för utvärdering görs.

Ett arbete på att ta fram idéer om indikatorer och sätt att mäta i hur stor utsträckning hänsyn tas till jämlikhetsprincipen i programplaneringen skall påbörjas. Man bör fastställa grundläggande indikatorer för vissa typer av positiva måttsangivelser vad gäller jämställdhet, för att sedan fastställa lämpliga urvalskriterier för projekt, som kan utnyttjas av de kommittéer som skall följa upp programmen. I detta avseende skulle en övergripande utvärderingsstudie kunna belysa hur denna aspekt i verkligheten genomförs av strukturfonderna.

Att samla in grundläggande statistiska uppgifter på det regionala planet (utbyggnadsgrad vad gäller sociala infrastrukturer, könsfördelningen bland de långtidsarbetslösa, kvinnornas arbetskraftstal, andelen kvinnor i varje yrkesgrupp osv.) är också en oundgänglig förutsättning för att kunna mäta förändringar.

Riktlinjer för metoder ("guidelines") kommer att utarbetas i ett samarbete mellan kommissionens enheter, för att kunna användas av uppföljningskommittéerna.

Strävan efter samverkanseffekter i den programverksamhet som pågår innebär ökade samordnade insatser från flera fonder samtidigt vad gäller igångsättningen, finansieringen och utnyttjandet av resultat från de pilotprojekt som har direkt samband med främjandet av jämställdheten (artikel 10 i Europeiska regionala utvecklingsfonden, artikel 6 i Europeiska socialfonden, artikel 8 i Europeiska utvecklings- och garantifonder för jordbruket-utvecklingssektionen). I detta avseende kommer särskild uppmärksamhet att ägnas stödinsatser för kvinnor som önskar starta egna företag i likhet med de informationskampanjer som redan gjorts av europeiska företags- och innovationscentra och av programmet Euroleader.

Flexibiliteten i programverksamheten gör det möjligt att ge ny inriktning åt de fleråriga program som redan antagits (1994-1999 för mål 1 och mål 5 b, 1995-1999 för mål 6, 1994-1996 för mål 2). Denna flexibilitet bör utnyttjas till att förstärka de insatser som visat sig vara effektiva och för att undersöka nya vägar för insatser. När fondmedel för initiativ från gemenskapen tilldelades den 4 oktober 1995 beslutade kommissionen att i

princip lägga särskild tonvikt vid jämställdhetsaspekten i Urban II och att förstärka insatserna för Now-programmet till 100 miljoner ecu.

Allmänt sett kan strukturfonderna effektivt medverka till att genomföra åtgärder i de prioriterade frågorna, vilka för unionen och medlemsstaterna är kampen mot arbetslösheten och främjandet av jämställdheten mellan kvinnor och män. I detta syfte, och i enlighet med de riktlinjer som fastställdes av Europeiska rådet, kan fonderna bland annat främja strävan efter en ökad sysselsättningstillväxt och en uppvärdering av de mänskliga resurserna.

För att lindra vissa krav som till största delen ställs på kvinnor kan strukturfonderna i prioritetssyfte användas för utveckling av infrastrukturer och tjänster för vård av personer i beroendeställning eller för investeringar i företag som genom en ny arbetsorganisation främjar att arbetstillfällen skapas och att yrkeslivet kan förenas med familjelivet.

Fonderna skall även bidra till att de befolkningsgrupper i städerna och på landsbygden som är på väg att slås ut integreras i ekonomiskt och socialt. Att bekämpa den snabba utslagningen av kvinnor som är eftersatta eller som lever i känsliga områden förutsätter insatser som tar sikte på att åter bygga upp de sociala kontakterna, till exempel genom att inrätta träffpunkter som underlättar integreringen i samhället (lokaler för idrott, teater, distansutbildning etc.), eller genom finansiering av läromedel, stödtjänster för att skapa verksamhet.

Dessa riktlinjer sammanfaller med riktlinjerna för främjandet av nya sysselsättningskällor, för anpassning av arbetsorganisationen och kvalifikationer, och för stöd till regional utveckling och lokala initiativ.

Ett europeiskt seminarium för främjandet av jämställdheten i strukturfondsinsatserna kommer att äga rum i Bryssel den 7 och 8 mars 1996, särskilt för att mobilisera de nationella och regionala myndigheter som ansvarar för genomförandet av programmen och utvärderingen av de insatser som gjorts. Även andra arrangemang planeras, till exempel utställningar och föredrag om nyskapande verksamhet och lokal utveckling ur ett kvinnoperspektiv inom ramen för Europapartnerskapet i Luleå (Sverige) i juni 1996. Slutligen kommer man att utarbeta broschyrer för att sprida kunskap i syfte att demonstrera och uppmuntra god praxis.

IV. SLUTSATSER

Detta meddelande är ett steg i en process som bör fortsätta för att ge "mainstreaming"-principen ett konkret uttryck som är mer konsekvent än tidigare. Resultatet av hur man hittills tagit hänsyn till jämställdheten mellan kvinnor och män i gemenskapens politik

leder i själva verket till att ett antal riktlinjer och förslag kan föras fram som bör genomföras i framtiden.

Det råder inget tvivel om att det återstår mycket att göra innan främjandet av jämställdheten mellan kvinnor och män verkligen blir ett i sin helhet planmässigt integrerat mål i hela gemenskapens politik, och för att aspekten kvinna/man skall tas med i beräkningen när politiken utformas och genomförs (jämställdhetsperspektivet). Framför allt råder inget tvivel om att ett fortskridande genomförande av dessa riktlinjer kräver ett avsevärt förstärkt samarbete inom kommissionens enheter, samt vad gäller samarbetet med medlemsstaterna och med olika berörda aktörer och organisationer.

Själva utarbetandet av detta meddelande, som gjordes på initiativ av kommissionsledamöternas jämställdhetsgrupp, vittnar om de krafter som uppstått inom kommissionen. Denna mobilisering avspeglar ett politiskt engagemang och en vilja att sätta en betydande fart på insatser från gemenskapen och att således stödja de ansträngningar som gjorts för jämställdhet på samtliga plan.

Olika insatser och initiativ bör redan under de kommande månaderna åskådliggöra den samsamsdynamik som inlett. Under 1996 kommer de initiativ som var en följd av konferensen i Peking att genomföras. Ett nytt jämställdhetsprogram som nyligen antogs av rådet kommer också att sättas igång. Programmets officiella start kommer att föranleda att en stor konferens äger rum under hösten 1996. Under detta år kommer också strukturfonderna att tas i anspråk. Vid det europeiska seminarium som kommer att hållas den 7 och 8 mars 1996 kan detta diskuteras med medlemsstaterna och andra berörda parter. Samarbetet med arbetsmarknadens parter kommer att fortsätta. I detta sammanhang bör det erinras om att dessa nyligen har slutit ett första kollektivavtal vad gäller att förena familjeliv med yrkesliv inom ramen för protokollet om socialpolitik.

År 1996 bör innebära betydande framsteg vad gäller genomförandet av "mainstreaming"-principen i hela gemenskapens politik, särskilt inom varje område som behandlats i andra avsnittet av detta meddelande. Därför är det betydelsefullt att fastställa förfaranden som gör det möjligt att kontinuerligt följa upp och utvärdera de insatser som görs. Jämställdhetsgruppen som bildats inom kommissionens enheter bör medverka till detta genom att om behov föreligger ta hjälp av lämplig extern expertis. Det är viktigt att fördjupa analysen av jämställdhetspolitiken och, i syfte att styra, lokalisera och mäta dess effekter, att fastställa indikatorer och lämpliga analysmetoder. Denna systematiska utvärdering kommer att göra det möjligt att bekräfta hur reellt och effektivt hänsynstagandet till jämställdheten mellan kvinnor och män är i de insatserna som planeras och i hela gemenskapens politik. Utvärderingen kommer att utgöra ett av kapitlen i den jämställdhetsrapport som kommissionen framdeles har för avsikt att publicera varje år, och som således samtidigt kommer att behandla den politik som har förts och de åtgärder som vidtagits i medlemsstaterna samt de insatser som gemenskapen gjort.

ISSN 1024-4506

KOM(96) 67 slutlig

DOKUMENT

SV

04

Katalognummer : CB-CO-96-083-SV-C

ISBN 92-78-00905-9

Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer

L-2985 Luxemburg